

Op vleugels van de adelaar

Ken Follett bij Meulenhoff Boekerij:

Code Rebecca

Piraat

De man van St. Petersburg

Door het oog van de naald

Op vleugels van de adelaar

Sporen naar de dood

Papiergeld

Pilaren van de aarde (De kathedraal)

Geheim

Nachtvluucht

De ruimtetweeling

Gevaarlijk fortuin

De vlam van de vrijheid

De derde tweeling

De vuist van Eden

De countdown

Torenkraai

Nachtwakers

Sneeuwjacht

Brug naar de hemel

Val der titanen

Nacht van het kwaad

Kou uit het oosten

Het eeuwige vuur

Notre-Dame

De schemering en de dageraad

Ken Follett

Op vleugels van de adelaar

1978. Twee Amerikanen worden
gevangengezet in Teheran.
Een spectaculaire reddingsactie
moet hen bevrijden.



ISBN 978-90-225-9287-8

ISBN 978-94-023-1654-4 (e-book)

NUR 330

Oorspronkelijke titel: *On Wings of Eagles*

Vertaling: Annelies Hazenberg

Omslagontwerp: Johannes Wiebel | punchdesign, München

Omslagbeeld: © Shutterstock

Zetwerk: ZetSpiegel, Best

© 1982 Petancor B.V.

© 1983 Nederlandse vertaling Meulenhoff Boekerij bv, Amsterdam

Niets uit deze uitgave mag openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, internet of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

... en hoe ik je op adelaarsvleugels gedragen heb
en je hier bij mij heb gebracht.

– EXODUS 19:4

Lijst van personages

DALLAS

- Ross Perot, voorzitter van de raad van commissarissen van de Electronic Data Systems Corporation, Dallas, Texas
- Merv Stauffer, Perots rechterhand
- T.J. Marquez, vicepresident van de EDS
- Tom Walter, hoofd van de financiële afdeling van de EDS
- Mitch Hart, een voormalig president van de EDS die goede connecties met de Democratische Partij onderhield
- Tom Luce, oprichter van het advocatenbureau Hughes & Hill in Dallas
- Bill Gayden, president van EDS World, een onderafdeling van de EDS

TEHERAN

- Paul Chiapparone, landelijk manager van de EDS Corporation in Iran
- Ruthie Chiapparone, Pauls vrouw
- Bill Gaylord, Pauls plaatsvervanger
- Emily Gaylord, Bills vrouw
- Lloyd Briggs, Pauls derde man
- Rich Gallagher, Pauls administratief assistent
- Cathy Gallagher, Rich' vrouw
- Buffy, Cathy's poedel
- Paul Bucha, voormalig landelijk manager van de EDS Corporation in Iran, laatstelijk gestationeerd in Parijs
- Bob Young, landelijk manager van de EDS in Koeweit

- John Howell, advocaat van het kantoor van Hughes & Hill
- Keane Taylor, leider van het project bij de Omran-bank

HET TEAM

- Luitenant-kolonel Arthur D. ‘Bull’ Simons, commandant
- Jay Coburn, ondercommandant
- Ron Davis, spits
- Ralph Boulware, jachtgeweer
- Joe Poché, chauffeur
- Glenn Jackson, chauffeur
- Pat Sculley, flank
- Jim Schwebach, flank en explosieven

DE IRANIËRS

- Abolhasan, administratief assistent van Paul Chiapparone, en de hoogstgeplaatste Iraanse employé
- Majid, assistent van Jay Coburn
- Fara, Majids dochter
- Rashid, Seyyed en de ‘Motor Man’; systeemdeskundigen in opleiding
- Gholam, personeels- en inkoop leider onder Jay Coburn
- Hosain Dadgar, ambtenaar van onderzoek

OP DE AMERIKAANSE AMBASSADE

- William Sullivan, ambassadeur
- Charles Naas, gezant, Sullivans plaatsvervanger
- Lou Goelz, consul-generaal
- Bob Sorensen, functionaris van de ambassade
- Ali Jordan, Iraanse employé van de ambassade
- Barry Rosen, persattaché

ISTANBUL

- ‘Meneer Fish’, vindingrijk reisagent
- Ilsman, employé van de MIT, de Turkse inlichtingendienst
- ‘Charlie Brown’, tolk

WASHINGTON

- Zbigniew Brzezinski, adviseur voor de Nationale Veiligheid
- Cyrus Vance, minister van Buitenlandse Zaken
- David Newsom, onderminister bij het ministerie van Buitenlandse Zaken
- Henry Precht, hoofd van de afdeling Iran bij het ministerie van Buitenlandse Zaken
- Mark Ginsberg, liaisonofficier tussen het Witte Huis en het ministerie van Buitenlandse Zaken

Afgezien van de volgende twee restricties meen ik dat elk woord van hetgeen nu volgt waar is. Dit is geen geromantiseerd of gefictionaliseerd verhaal. Ik heb niets ervan bedacht. Wat u nu gaat lezen is wat er werkelijk gebeurd is.

Voorwoord

Dit is een waargebeurd verhaal over een groep mensen die toen zij beschuldigd werden van misdrijven die ze niet begaan hadden besloten het recht in eigen handen te nemen.

Toen het avontuur achter de rug was kwam hun zaak voor het gerechtshof, en werden ze van alle beschuldigingen vrijgesproken. De rechtszaak maakt geen deel van mijn verhaal uit, maar omdat daarbij hun onschuld officieel werd vastgesteld heb ik bijzonderheden uit de bevindingen en de uitspraak van het hof in een appendix bij dit boek opgenomen.

Bij het vertellen van dit verhaal heb ik mij twee kleine vrijheden met de waarheid veroorloofd.

Ten eerste worden verscheidene mensen aangeduid met een pseudoniem of een bijnaam, in de meeste gevallen om hen tegen de wraak van de Iraanse regering te beschermen. De valse namen zijn: Majid, Fara, Abolhasan, meneer Fish, Deep Throat, Rashid, de Motor Man, Mehdi, Malek, Gholam, Seyyed en Charlie Brown. Alle andere zijn echte namen.

Ten tweede herinneren mensen zich bij het terugdenken aan gesprekken die ze drie of vier jaar geleden hadden zelden precies welke woorden ze daarbij gebruikt hebben; bovendien lijkt een gesprek uit het werkelijke leven met al zijn gebaren en onderbrekingen en onvoltooide zinnen vaak nergens naar als het opgeschreven wordt. Dus zijn de dialogen in dit boek zowel gereconstrueerd als bijgevijsd. Elke gereconstrueerde conversatie is echter wel aan tenminste één van de deelnemers voorgelegd ter goedkeuring of correctie.

Deel I

1

Het begon allemaal op 5 december 1978. Jay Coburn, de personeelsmanager van de EDS Corporation in Iran, zat in zijn kantoor in het bovenstadse deel van Teheran, met een massa zorgen aan zijn hoofd.

Het kantoor bevond zich in een drie verdiepingen hoog gebouw dat als 'het Bucharest' werd aangeduid omdat het aan een straatje achter Bucharest Street lag. Coburn zat op de eerste verdieping in een naar Amerikaanse begrippen grote kamer. Er lag een parketvloer en er stond een chique houten directeursbureau; aan de wand hing een portret van de sjah. Coburn zat met zijn rug naar het raam. Door de glazen deur kon hij de open kantooruimte inkijken, waar zijn personeel achter telefoons en schrijfmachines zat opgesteld. Er hingen gordijnen aan weerszijden van de glazen deur, maar die deed Coburn nooit dicht.

Het was koud. Het was altijd koud: duizenden Iraniërs staakten, de energievoorziening van de stad haperde, en de verwarming was de meeste dagen verscheidene uren uit.

Coburn was een breedgeschouderde man van bijna één meter tachtig, met een gewicht van negentig kilo. Zijn roodbruine haar was kort geknipt en zorgvuldig gekamd met een scheiding erin. Hoewel hij pas tweeëndertig was, leek hij eerder in de buurt van de veertig. Bij nauwkeuriger beschouwing zag je zijn jeugd in zijn aantrekkelijk, open gezicht en zijn vlugge glimlach, maar tegelijk zag hij er enigszins vroegoud uit, als een man die te snel volwassen was geworden.

Zijn hele leven al had hij verantwoordelijkheid gedragen: als

jongen, meehelpend in zijn vaders bloemenzaak; als twintigjarige helikopterpiloot in Vietnam; als jong echtgenoot en vader; en nu als personeelsmanager in wiens handen de veiligheid lag van 131 Amerikaanse employés en hun 120 gezinsleden, in een stad waar massaal geweld de straten beheerste.

Zoals elke dag was hij ook vandaag door heel Teheran aan het bellen om te achterhalen waar gevochten werd, waar gevochten zou gaan worden en wat de vooruitzichten voor de eerstkomende dagen waren. Minstens eenmaal per dag belde hij de Amerikaanse ambassade. De ambassade bezat een informatiecentrum dat vierentwintig uur per dag bemand was. Vanuit verschillende delen van de stad belden Amerikanen hierheen om demonstraties en rellen te melden, en dan gaf de ambassade aan iedereen door dat men die of die wijk beter mijden kon. Maar wat verwachtingen voor de naaste toekomst en advies betrof, had Coburn weinig of niets aan de ambassade. Bij de wekelijkse informatiebijeenkomsten waar hij trouw naartoe ging, kreeg hij steeds alleen maar te horen dat de Amerikanen zo veel mogelijk binnenshuis moesten blijven en koste wat kost mensenmenigten moesten vermijden, maar dat de sjah de zaak goed in de hand had en evacueren op dit moment niet aanbevolen werd. Coburn had wel begrip voor de moeilijke positie van de ambassade – als daar gezegd werd dat het gezag van de sjah wankelde, zou de sjah zéker ten val komen – maar men was zo voorzichtig in zijn uitlatingen, dat er nauwelijks enige informatie verstrekt werd.

Ontevreden met de ambassade had de Amerikaanse zakenwereld in Teheran haar eigen inlichtingennetwerk opgebouwd. De grootste Amerikaanse maatschappij in de stad was Bell Helicopter, waarvan de Iraanse afdeling geleid werd door een gepensioneerde generaal-majoor, Robert N. Mackinnon. Mackinnon had een eersteklas inlichtingendienst en hij liet anderen in alle informatie delen. Coburn kende ook een paar inlichtingensen onder de Amerikaanse militairen, en deze belde hij eveneens. Vandaag was het betrekkelijk rustig in de stad; er waren geen grote demonstraties. De laatste ernstige onlusten hadden zich drie dagen eerder

voorgedaan, op 2 december, de eerste dag van de algemene staking, toen er bij straatgevechten zevenhonderd doden gemeld waren. Volgens Coburns bronnen kon verwacht worden dat het rustig zou blijven tot 10 december, de datum van de Ashura, het heilige feest van de moslims.

Coburn zag de Ashura met zorg tegemoet. De islamitische winterfeestdag had niets van het kerstfeest weg. Het was een dag van vasten en rouw om de dood van de kleinzoon van de Profeet, Hoessein, en wroeging was er het centrale thema van. Er zouden grote processies gehouden worden, waarbij de strengere gelovigen zichzelf zouden kastijden. In zo'n atmosfeer konden hysterie en geweld snel opblaaien.

En Coburn vreesde dat dit jaar dat geweld zich wel eens tegen Amerikanen zou kunnen keren.

Een reeks zeer onprettige voorvallen had hem ervan overtuigd dat de anti-Amerikaanse stemming snel groeiende was. Iemand had een kaart onder zijn deur door geschoven waarop stond: 'Verlaat Iran als uw leven en bezittingen u lief zijn.' Vrienden van hem hadden soortgelijke briefkaarten gekregen. Spuitbusartiesten hadden AMERICANS LIVE HERE op de muur van zijn huis gespoten. De bus die zijn kinderen naar de Amerikaanse school in Teheran bracht, was door een menigte demonstranten omringd en heen en weer geschud. Andere EDS-personeelsleden waren op straat nageschreeuwd en van sommigen waren de auto's beschadigd. Eén angstaanjagende middag waren er Iraniërs als waanzinnigen tekeergegaan in het ministerie van Volksgezondheid en Sociale Zaken – de grootste klant van de EDS – waarbij ruiten waren ingeslagen en portretten van de sjah verbrand, terwijl EDS-mensen in het gebouw zich in een kantoor verschansten tot de bende oproerkraaiers weg was.

In bepaalde opzichten was de meest onheilspellende verandering nog die in de houding van Coburns huisbaas.

Zoals de meeste Amerikanen in Teheran had Coburn de helft van een huis voor twee gezinnen gehuurd: hij en zijn vrouw en kinderen woonden boven, de huiseigenaar en zijn gezin beneden. Toen de Coburns in maart van dat jaar arriveerden, had de huis-

eigenaar hen onder zijn hoede genomen. De twee gezinnen waren bevriend geraakt. Coburn en de huiseigenaar discussieerden over godsdienst: de huiseigenaar gaf hem een Engelse vertaling van de koran, en zijn dochter las haar vader voor uit Coburns bijbel. Ze maakten gezamenlijke weekendtochtjes naar buiten. Scott, Coburns zevenjarig zoontje, voetbalde op straat met de jongens van de huiseigenaar. Op een weekend genoten de Coburns het zeldzame voorrecht een moslimbruiloft bij te wonen. Het was een buitengewoon boeiende ervaring geweest. De mannen en vrouwen hadden de hele dag gescheiden doorgebracht, en dus trokken Coburn en Scott met de mannen op en zijn vrouw Liz en hun drie dochters met de vrouwen, en Coburn had de bruid niet eens te zien gekregen.

Na de zomer was de situatie geleidelijk veranderd. Er werden geen weekendtrips meer gemaakt. De zoons van de huisbaas mochten niet meer met Scott op straat spelen. Ten slotte bloedde alle contact tussen beide gezinnen dood, zelfs binnen de begrenzings van huis en binnenplaats, en de kinderen kregen een standje als ze zelfs maar met de Coburns praatten.

Het was niet zo dat de huisbaas plotseling Amerikanen was gaan haten. Op een avond had hij bewezen nog steeds op de Coburns gesteld te zijn. Er was geschoten op straat: een van zijn zoons was na spertijd nog buiten geweest, en soldaten hadden het vuur op de knaap geopend terwijl hij naar huis rende en haastig over de muur van het binnenhofje klauterde. Coburn en Liz hadden het hele verloop vanaf hun bovenveranda gevolgd en Liz had grote angst uitgestaan. De huiseigenaar was boven gekomen om hun te vertellen wat er gebeurd was en hen gerust te stellen dat alles in orde was. Maar hij had kennelijk het gevoel dat hij omwille van de veiligheid van zijn gezin niet in het openbaar vriendschappelijk met Amerikanen kon omgaan: hij wist uit welke hoek de wind woei. Voor Coburn was dit het zoveelste slechte teken.

Nu was Coburn ter ore gekomen dat er in de moskeeën en op de bazaars opgewonden praatjes de ronde deden over een op de Ashura te beginnen heilige oorlog tegen de Amerikanen. Dat was

over slechts vijf dagen, en toch waren de Amerikanen in Teheran verbazingwekkend kalm.

Coburn herinnerde zich hoe het gegaan was toen de avondklok werd ingesteld: ze hadden er niet eens het maandelijksse pokeravondje voor EDS-personeel door in de war laten sturen. Hij en zijn medegokkers hadden eenvoudigweg hun vrouwen en kinderen meegenomen, ze hadden er een lange avond van gemaakt, de nacht dommelend doorgebracht en waren tot de ochtend gebleven. Ze waren aan het geluid van geweervuur gewend geraakt. De zware gevechten speelden zich hoofdzakelijk af in het oudere zuidelijke gedeelte van de stad waar de bazaar was, en in het gebied rond de universiteit; maar iedereen hoorde zo af en toe wel schoten vallen. Na de eerste paar keer waren ze er merkwaardig onverschillig voor geworden. Wie op dat moment toevallig aan het woord was, hield even op tot het schieten voorbij was, net zoals hij in de States zou doen als er een straalvliegtuig overkwam. Het was net of ze zich niet konden indenken dat er ooit op hén geschoten zou kunnen worden.

Coburn was niet blasé waar het geweervuur betrof. Hij was in zijn jonge leven nogal eens beschoten. In Vietnam was hij piloot geweest van zowel gevechtshelikopters ter ondersteuning van operaties op de grond als van troepen- of bevoorradingsheli's, waarmee hij midden op het gevechtsterrein landde en opsteeg. Hij had mensen gedood en mannen zien sterven. In die tijd gaf het leger een Air Medal voor elke vierentwintig uur vliegen tijdens gevechtshandelingen; Coburn was er met negenendertig thuis gekomen. Daarnaast kreeg hij nog twee Distinguished Flying Crosses, een Silver Star, en een kogel in zijn kuit – het kwetsbaarste lichaamsdeel van een helikopterpiloot. In dat jaar had hij ervaren dat hij zichzelf goed in de hand had tijdens acties, wanneer er zoveel te doen was en hij geen tijd had om bang te zijn; maar elke keer dat hij van een missie terugkwam en alles achter de rug was, en hij na kon denken over wat hij had gedaan, trilden zijn knieën.

Op een bepaalde, eigenaardige manier was hij dankbaar voor wat hij had meegemaakt. Hij was er snel volwassen door geworden,

en dat had hem in het bedrijfsleven een voorsprong op zijn leeftijdgenoten verschaft. Het had hem eveneens een gezond ontzag voor het geluid van geweervuur bijgebracht.

Maar de meesten van zijn collega's deelden zijn gevoelens niet, evenmin als hun vrouwen. Wanneer het onderwerp 'evacuëren' ter sprake werd gebracht, wilden ze er niet van horen. Ze hadden tijd, werk en arbeidstrots in de EDS Corporation Iran geïnvesteerd en dat gingen ze niet zomaar in de steek laten. Hun vrouwen hadden de gehuurde appartementen omgetoverd tot een echt thuis, en waren volop bezig met plannen voor kerstmis. De kinderen hadden hun school, hun vriendjes, hun fietsen en hun huisdieren. Als we ons nu maar gewoon een beetje gedekt houden, gaat de onrust vast wel weer over, hield iedereen zichzelf voor.

Coburn had geprobeerd Liz over te halen om met de kinderen naar de States terug te gaan, niet alleen omwille van hun eigen veiligheid, maar ook omdat het ogenblik kon komen dat hij zo'n 350 mensen tegelijk zou moeten evacueren, en daar zou hij al zijn tijd en aandacht voor nodig hebben, zonder afgeleid te worden door persoonlijke zorgen om zijn gezin. Liz had geweigerd te gaan.

Bij de gedachte aan Liz zuchtte hij. Ze was grappig en levenslustig en iedereen was graag in haar gezelschap, maar ze was geen goede vrouw voor een personeelslid van de maatschappij. De EDS stelde hoge eisen aan haar personeel: als je de hele nacht door moest werken om een karwei geklaard te krijgen, dan wérkte je de hele nacht door. Liz had daar een hekel aan. In de States was Coburn bij het werven van nieuw personeel, waarbij hij kriskras door het land reisde, dikwijls van maandag tot vrijdag van huis weggevoerd, en dat had ze afschuwelijk gevonden. Hier in Teheran was ze gelukkig, omdat hij elke avond thuis was. Als hij bleef, had ze gezegd, bleef zij ook. De kinderen hadden het hier ook naar hun zin. Het was de eerste keer dat ze buiten Amerika woonden, en ze vonden de andere taal en cultuur in Iran geweldig interessant. Kim, de oudste van elf, was te goed van vertrouwen om zich zorgen te maken. Kristi, de achtjarige tweede, was wel eens wat angstig, maar zij was de emotioneelste van de vier, en het meest geneigd tot over-

trokken reageren. Scott van zeven en de jongste, de vierjarige Kelly, waren te klein om enig gevaar te zien.

Dus bleven ze, zoals alle anderen, en wachtten tot de situatie zou verbeteren – of verslechteren.

Coburns gedachten werden onderbroken door een klop op de deur, en Majid liep de kamer binnen. Hij was een korte, gedrongen man van ongeveer vijftig, met een weelderige snor. Ooit was hij vermogend geweest: zijn familie had veel land bezeten en het bij de herverdeling van het land in de jaren zestig verloren. Nu werkte hij als administratief medewerker bij Coburn en nam de contacten met de Iraanse bureaucratie voor zijn rekening. Hij sprak vloeiend Engels en wist overal raad op. Coburn mocht hem graag: Majid had zich toen de Coburns in Iran aankwamen uiterst hulpvaardig getoond.

‘Kom erin,’ zei Coburn. ‘Ga zitten. Wat heb je op je hart?’

‘Het gaat over Fara.’

Coburn knikte. Fara was Majids dochter en werkte met haar vader samen: zij moest erop toezien dat alle Amerikaanse personeelsleden altijd geldige visa en arbeidsvergunningen hadden.

‘Problemen?’ vroeg Coburn.

‘De politie heeft haar gevraagd twee Amerikaanse paspoorten uit ons archief te komen brengen zonder iemand er iets van te zeggen.’

Coburn fronste zijn voorhoofd. ‘Twee willekeurige paspoorten – of van iemand in het bijzonder?’

‘Die van Paul Chiapparone en Bill Gaylord.’

Paul was Coburns baas, het hoofd van de EDS Corporation in Iran. Bill was zijn tweede man en leidde hun grootste project, het contract met het ministerie van Volksgezondheid. ‘Wat zullen we nou hebben?’ zei Coburn.

‘Fara loopt groot gevaar,’ zei Majid. ‘Ze mocht niemand hier iets van vertellen. Ze kwam mij vragen wat ze ermee aan moest. Ik moest het jou natuurlijk wel zeggen, maar ik ben bang dat ze er grote moeilijkheden mee gaat krijgen.’

‘Wacht eens even, laten we bij het begin beginnen,’ zei Coburn. ‘Hoe is het allemaal gegaan?’

‘Ze kreeg vanmorgen een telefoontje van het hoofdkantoor van de politie, afdeling Verblijfsvergunningen, Amerikaanse sectie. Ze vroeg haar naar het bureau te komen. Ze zeiden dat het om James Nyfeler ging. Ze dacht dat het een routineklusje was. Ze kwam om half twaalf op het bureau en meldde zich bij het hoofd van de Amerikaanse sectie. Hij vroeg naar meneer Nyfeler pas en verblijfsvergunning. Ze zei dat meneer Nyfeler niet meer in Iran is. Toen vroeg hij naar Paul Bucha. Ze zei dat meneer Bucha ook niet meer in het land was.’

‘Zei ze dat?’

‘Ja.’

Bucha was wel degelijk in Iran, maar misschien had Fara dat niet geweten, dacht Coburn. Bucha had hier gewoond, het land verlaten, en was weer even teruggekomen; hij zou de volgende dag naar Parijs terugvliegen.

Majid ging verder: ‘De beambte zei toen: “De andere twee zijn zeker ook vertrokken.” Fara zag dat hij vier mappen op zijn bureau had liggen en ze vroeg welke andere twee. Meneer Chiapparone en meneer Gaylord, zei hij. Ze zei dat ze meneer Gaylords verblijfsvergunning net vanmorgen had opgehaald. Toen zei de beambte haar de paspoorten en verblijfsvergunningen van zowel meneer Gaylord als meneer Chiapparone op te gaan halen en hem te komen brengen. Ze moest het stilletjes doen om niemand te alarmeren.’

‘Wat heeft ze gezegd?’ vroeg Coburn.

‘Ze heeft gezegd dat het vandaag niet ging. Toen zei hij dat ze ze dan morgenochtend maar moest komen brengen. Hij zei ook nog dat ze hier officieel verantwoordelijk voor was, en zorgde ervoor dat er getuigen bij deze opdracht waren.’

‘Dit slaat nergens op,’ zei Coburn.

‘Als ze erachter komen dat Fara ze niet gehoorzaamd heeft...’

‘We bedenken wel wat om haar in te dekken,’ zei Coburn. Hij vroeg zich af of Amerikanen verplicht waren hun paspoort op bevel in te leveren. Hij had dat zelf kort geleden na een kleine aanrijding ook gedaan, maar had later te horen gekregen dat hij dat niet

had hoeven doen. ‘Ze hebben niet gezegd waarom ze de passen willen hebben?’

‘Nee.’

Bucha en Nyfeler waren de voorgangers van Chiapparone en Gaylord. Betekende dat iets? Coburn wist het niet.

Coburn stond op. ‘Het eerste wat we moeten vaststellen is wat Fara de politie morgen gaat vertellen,’ zei hij. ‘Ik zal het met Paul Chiapparone bespreken en dan neem ik het weer met jou op.’

Op de parterre verdieping van het gebouw zat Paul Chiapparone in zijn kantoor. Ook hij had een parketvloer, een directeursbureau, een portret van de sjah aan de muur, en een massa zorgen aan zijn hoofd.

Paul was negenendertig, van gemiddelde lengte en een tikkeltje te zwaar, voornamelijk ten gevolge van zijn voorliefde voor lekker eten. Met zijn olijkleurige huid en dik zwart haar zag hij er heel Italiaans uit. Het was zijn taak in een primitief land een compleet modern systeem van sociale verzekeringen uit de grond te stamphen. Dat was niet eenvoudig.

In het begin van de jaren zeventig bezat Iran een rudimentair systeem van sociale voorzieningen, dat tekortschoot bij het innen van de sociale premies, en waar zo gemakkelijk mee te knoeien was, dat één man meermalen een uitkering voor dezelfde ziekte kon opstrijken. Toen de sjah besloot een deel van zijn olie-inkomsten à twintig miljard dollar per jaar te besteden aan het scheppen van een welvaartsstaat, kreeg de EDS het contract. De EDS verzorgde in Amerika al voor diverse staten Medicare- en Medicaid-programma’s, maar in Iran moesten ze van de grond af beginnen. Ze dienden elk van de tweeëndertig miljoen inwoners van Iran van een eigen kaart te voorzien, voor controle op de loonstaten te zorgen, zodat elke werknemer zijn sociale premies betaalde, en aanvragen voor uitkeringen te verwerken. Het hele systeem zou draaien op computers – de specialiteit van de EDS.

Het verschil tussen het installeren van een dataverwerkend systeem in de States en iets dergelijks in Iran vond Paul net zoiets als

het verschil tussen een cake bakken met een mix uit een pakje of op de ouderwetse manier, uit losse ingrediënten. Het was dikwijls frustrerend. Iraniërs hadden niet de komt-voor-mekaarinstelling van Amerikaanse bedrijfsmensen, en schenen dikwijls eerder problemen te scheppen dan ze op te lossen. Op het hoofdkantoor van de EDS thuis in Dallas, Texas, werd niet alleen van de mensen verwacht dat ze het onmogelijke deden, maar ook dat het gisteren klaar was. Hier in Iran was alles onmogelijk, en sowieso pas 'fardah' aan de orde – gewoonlijk vertaald met 'morgen', maar in de praktijk neerkomend op 'ergens in de verre toekomst'.

Paul was de problemen te lijf gegaan op de enige manier die hij kende: met hard werken en vasthoudendheid. Hij was geen intellectueel genie. Als jongen had hij moeite op school gehad, maar zijn Italiaanse vader had hem met het voor de immigrant typerende geloof in een goede opleiding onder druk gezet om flink te studeren, en hij had goede cijfers behaald. Pure volbarding was hem daarna goed van pas gekomen. Hij kon zich de beginperiode van de EDS in de States herinneren, in de jaren zestig, toen elk nieuw contract de maatschappij kon maken en breken, en hij had meegewerkt tot een van de meest dynamische en succesvolle ondernemingen ter wereld te maken. Met het Iraanse project zou het net zo gaan, daar was hij van overtuigd geweest, vooral toen Jay Coburns personeelwerving en zijn opleidingsprogramma meer voor topfuncties geschikte Iraniërs begonnen op te leveren.

Hij had zich heerlijk vergist, en hij begon nog maar net te begrijpen waarom.

Toen hij en zijn gezin in augustus 1977 in Iran aankwamen, was de oliehaussie al voorbij. De regering begon door haar geld heen te raken. Dat jaar deed een anti-inflatieprogramma de werkloosheid stijgen, net toen een slechte oogst nog meer uitgehongerde boeren en landarbeiders dan anders naar de steden deed trekken. Het tirannieke bewind van de sjah werd afgezwakt door de mensenrechtenpolitiek van de Amerikaanse president Jimmy Carter. De tijd was rijp voor politieke onrust.

Paul had een tijd lang nauwelijks bij de plaatselijke politieke toe-